

Курбський Андрій (* бл. 1528 – † 05.1583, м. Ковель)

Політичний і військовий діяч, публіцист, перекладач. У 1556-1557 рр. К. входив до складу “вибраної ради” – найбільш наближених людей до Івана Грозного. У 1558 р. почалася Лівонська війна. Під керівництвом К. було здійснено низку успішних військових операцій. Проте К. потрапив у немилість до Івана Грозного і в ніч на 30 квітня 1564 року втік до Великого князівства Литовського. Поступивши тут на службу, отримав чимало земельних володінь, зокрема, Ковельську волость.

Вважається, що в розташованому поблизу м. Ковеля с. Миляновичах К. організував лі-

тературно-перекладацький гурток (кінець 1560-х років – 1583), переважно із світським складом співробітників, науково-філологічною програмою. Князь залучив до нього росіян-емігрантів, місцевих волинських діячів, знавців латинської та грецької мов; ченців, священників. Осередок мав виразно православне спрямування. Його перекладацька діяльність зумовлювалась, насамперед, потребами поточної антипротестанської, меншою мірою, антикатолицької ідеологічної боротьби на східних землях Речі Посполитої.

З цією метою підбирались для опрацювання відповідні твори Іоана Золотоустого (більшість із яких були об’єднані в збірник “Новий

Фрагмент сторінки “Нового Маргарита” Андрія Курбського

Маргарит”) Іоана Дамаскіна, Василя Велико-го, Григорія Богослова, можливо, Симеона Метафраста. Велике суспільне значення мали відкриті послання князя. Окрім богословських та полемічних питань, вони містили конкретні поради в справі ведення православної пропаганди та агітації. Ці листи пізніше були сформовані у т.з. “Збірник Курбського”. Їхні адресати – шляхтичі, міщани, ченці. Тут є три недатовані листи до князя *В.-К. Острозького*, в яких йдеться про книгу *П. Скарти* “Про єдність костелу божого...” Написані вони були орієнтовно наприкінці 70-х – на початку 80-х років XVI століття. У них критикується “аріанин” *Мотовило*, якому князь доручив написати відповідь на вказану книгу.

У своєму заповіті К. особливо підкреслював, що “знал по увесь час живота мого милостивую ласку их м[ило]сти вельможного князя Костентина Острозького... и сына его... Костентина”. Князя *В.-К. Острозького* він же призначив виконавцем тестаменту. Тому враховуючи такі близькі взаємини між цими діячами, милянницька бібліотека могла надійти до ОА. Сюди могли перейти і деякі зі співробітників гуртка К.

Американський дослідник Едвард Кінан дотримується думки, що твори, в тому числі листи, приписувані К., йому не належали. Ймовірно, що деякі колективні праці Милянницького гуртка князь справді підписував своїм іменем.

Твори: Курбский А. М. Сочинения князя Курбского // Русская историческая библиотека / Изд. Археографической комиссией. – С.-Петербург, 1914. – Т. 31; Переписка Ивана Грозного с Андреем Курбским. – Москва, 1981; Перепис-

ка с Иваном Грозным: Сказания князя Курбского / Изд. Н. Г. Устрялова. – С.-Петербург, 1833. – Ч. 1-2; Сказания князя Курбского. – С.-Петербург, 1859.

Література: Андреев В. Очерк деятельности князя Курбского на защиту православия в Литве и на Волыни. – Москва, 1873; Бартошевич Ю. Князь Курбский на Волыни // Истор. вестник. – 1881. – № 9. – С. 65-68; Волынь. Исторические судьбы юго-западного края. – С.-Петербург, 1888. – С. 63, 110, 120, 122; Гладкий А. И., Цеханович А. А. Курбский Андрей Михайлович // Словарь книжников и книжности Древней Руси (вторая половина XIV – XVI ст.) / Отв. ред. Д. С. Лихачев. – Ленинград, 1988. – Ч. 1. – С. 494-503; Грушевський М. С. Культурно-національний рух на Україні в XVI-XVII віці // Духовна Україна: Зб. тв. – Київ, 1994. – С. 164-165, 173, 184; Замалеєв А. Ф., Зоц В. А. Отечественные мыслители позднего средневековья (кон. XIV – первая треть XVII в.) – Киев, 1990. – С. 104-119; Иванишев В. Д. Жизнь князя Курбского в Литве и на Волыни. – Киев, 1849. – Т. 1-2; Кінан Е. Російські історичні міфи. – Київ, 2001; Кралуок П. М. Переписка князів Андрія Курбського та Костянтина Острозького: міф чи реальність // Острозький краєзнавчий збірник. – Острог, 2007. – С. 3-8; Мицько І. Осередки культури при магнатських та шляхетських дворах, Острозька академія // Історія української культури: У п'яти томах. – Т. 2. – Українська культура XIII – I пол. XVII ст. – Київ, 2001. – С. 531-539; Немировский Е. Л. Иван Федоров (около 1510-1583). – Москва, 1985. – С. 33, 45, 122, 127, 142, 143, 158-160, 164; Скрынников Р. Г. Переписка Грозного с Курбским: Парадоксы Эдварда Кинана. – Ленинград, 1973; Шумаков С. Акты Литовской метрики о князе Курбском и его потомках // Книговедение. – 1994. – № 7-8. – С. 17-20; Auerbach I. Andrej Michailowic Kurbiskij. – München, 1985; Keenan E. The Kurbskii-Groznei Apokrypha. – Cambridge, 1971.

*Петро Кралуок,
Олександр Скрипнюк*